

УДК 373.5.016:784]:[140.8:7](043.53)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-40>

Чжен ЛІНЬ,
orcid.org/0009-0005-4725-7238
аспірантка кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(Суми, Україна) yaremenko1969@ukr.net

ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ НАВИЧОК УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

У статті мотивовано необхідність розгляду проблеми виконавсько-інтерпретаційних навичок крізь призму запровадження педагогічних умов їх формування в піаністів-початківців. Визначено забезпечення позитивної гедоністично спрямованої атмосфери на заняттях з фортепіано під час художньої комунікації між учасниками навчання як педагогічну умову, що позитивно впливає на зацікавленість учнів музичним матеріалом, комплексне набуття мистецьких знань, розвиток здібностей, художніх можливостей і потреб. Другою педагогічною умовою формування виконавсько-інтерпретаційних навичок вихованців наголошено забезпечення індивідуалізації мистецького навчання, котре орієнтує вчителя на виявлення і збереження в учнів молодшого віку індивідуальних проявів, смакових переваг у мистецтві, врахування та розвиток унікальних, неповторних для певної особистості засобів мистецьких дій. Реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння фортепіанного мистецтва передбачає активізацію вчителем інтелектуальних можливостей учнів у єдності з емоційними аспектами усвідомлення естетичної сутності мистецьких образів та їх творення. У процесі реалізації наступної умови – збагачення музичного тезаурусу піаністів-початківців з метою активізації музично-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів – посилюються пізнавальні аспекти у змісті фортепіанного навчання, відбувається формування оцінних суджень, ціннісних проявів, ставлення на основі отриманої інформації до фортепіанних творів. У контексті зазначеної умови посилюється дієвість практичних форм усвідомлення музичних творів піаністами-початківцями. Під час фортепіанно-практичної діяльності відбувається формування потреб школярів, чітко формулювання завдань практичної роботи, надбання й усвідомлене використання практичних засобів досягнення мети, здатність до оцінки результатів мистецької діяльності. Під час такої діяльності виявляються здібності, почуття, смаки, уміння, формується свідомість.

Ключові слова: педагогічні умови, молодші школярі, фортепіанне навчання, художня комунікація, індивідуалізація навчання, виконавсько-інтерпретаційні навички, сценічні виступи.

Zheng LIN,
orcid.org/0009-0005-4725-7238
Postgraduate Student at the Musical Art Department
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) yaremenko1969@ukr.net

LEADING PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PUPILS' PERFORMANCE-INTERPRETATION SKILLS IN THE PROCESS OF PLAYING THE PIANO

The article considers the problem of performance-interpretation skills through the prism of introducing pedagogical conditions for their formation in beginner pianists. Ensuring a positive hedonistically oriented atmosphere at piano lessons during artistic communication between participants in the study is identified as a pedagogical condition that positively affects pupils' interest in musical material, comprehensive acquisition of artistic knowledge, development of abilities, artistic opportunities and needs. The second pedagogical condition for the formation of pupils' performance-interpretation skills is the individualization of art education, which orients the teacher at identifying and preserving the individual manifestations and taste preferences in art in junior schoolchildren, considering and developing unique, unrepeatable for a certain individual means of artistic actions. The implementation of the unity of rational and emotional methods of mastering piano art involves activation by the teacher of pupils' intellectual capabilities in unity with the emotional aspects of awareness of the aesthetic essence of artistic images and their creation. In the process of implementing the next condition – enrichment of the beginner pianists' musical thesaurus to activate musical and practical activities, in particular during stage performances – cognitive aspects in the content of piano education are strengthened, evaluation judgments, value manifestations, and attitudes based on the information received are formed towards piano works. It is noted that performance and teaching practice serves as the basis for the formation of pupils' interpretation skills. The main features of piano teaching and practical work are: the persistence of artistic actions of junior schoolchildren in

order to acquire musical knowledge and skills, as well as the formation of an artistic worldview; the consistency of artistic activity, which is ensured by systematic actions regarding the mastery of piano material; the activity of schoolchildren, which is characterized by an attentive attitude to musical art and the emotional richness of performing actions.

Key words: *pedagogical conditions, junior schoolchildren, piano training, artistic communication, individualization of training, performance and interpretation skills, stage performances.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасного соціуму передбачає нову особливість освіти, в центрі якої знаходиться особистість високої культури, здатна відповідально ставитись до культурно-соціальних подій у сучасному світі. З'ясування такого завдання уможливується за умов новітнього перегляду змісту, методів, форм та інших засобів навчання, спрямованих на вдосконалення становлення особистісних якостей, зокрема такого важливого їх аспекту як продуктивної діяльності. Вона є суттєвим проявом освіченості, забезпечує мобільне самовизначення особистості та стимулює її розвиток.

Слід зазначити, що формування виконавських навичок підростаючого покоління – вагома наукова проблема, яка в основі має великий науковий доробок. Вітчизняна система освіти містить значні можливості активізації процесу становлення й розвитку продуктивної діяльності особистості, спроможної до високоморальних вчинків і духовно насичених дій.

Аналіз досліджень. Під таким кутом зору означена проблема знайшла своє відображення у здобутку таких науковців, як О. Буров, С. Долуханов, М. Киященко, Н. Миропольська, В. Панченко, Г. Падалка (Падалка, 2008), О. Рудницька, Т. Танько. Опрацювання наукових джерел свідчить про те, що виконавська діяльність вивчається в контексті формування музичного сприйняття (Н. Гродзенська, О. Костюк, В. Остроменський, О. Ростовський та ін.); у зв'язку з художнім інтересом (О. Дем'янчук, Г. Щукіна та ін.); з естетичною оцінкою (В. Бутенко, Л. Коваль); становленням особистості та її естетичних проявів у дійсності та мистецтві (І. Бех, І. Зязюн, Г. Тарасова та ін.). Водночас, аналіз останніх досліджень свідчить, що проблема виконавсько-інтерпретаційних навичок учнів-початківців поки що не стала предметом спеціального дослідження.

З метою ефективного формування у школярів молодшого віку виконавсько-інтерпретаційних навичок під час гри на фортепіано нами виділено та обґрунтовано низку педагогічних умов. Вчені (Науменко, 2015: 15–18; Мозгальова, 2010: 39–43; Олексюк, 2006) влучно вважають, що умова означає обставину, яка що-небудь зумовлює; вимогу однієї зі сторін, що знаходять спільну мову; ситуацію, в якій здійснюється будь-який процес. Крім того, науковці обґрунтовують сутність обраного поняття як сукупність педагогічних заходів, зорієнтованих на поліпшення освітнього процесу.

У галузі мистецької освіти Г. Падалка вважає, що педагогічні умови мистецького навчання – це спеціально створені, або цілеспрямовано організовані та застосовані обставини навчання в мистецькій сфері, які здійснюють вплив на його результативність (Падалка, 2008). Відтак, нам імпонує твердження науковців, що умови – це комплекс заходів задля досягнення поставлених цілей, що складається із зовнішніх характеристик, методичних прийомів, які спрямовані на взаємодію з учнем.

Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування виконавсько-інтерпретаційних умов учнів-початківців.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ефективність формування виконавсько-інтерпретаційних навичок забезпечується взаємодією трьох розроблених умов, серед яких: забезпечення позитивної гедоністично спрямованої атмосфери на заняттях з фортепіано під час художньої комунікації між учасниками навчання; реалізація індивідуалізації фортепіанного навчання з урахуванням єдності між раціональними та емоційними способами сприйняття та усвідомлення з метою активізації музично-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів.

Формування виконавсько-інтерпретаційних навичок зумовлюється педагогічною взаємодією, в межах якої відбувається контакт вчителя і учня з приводу засвоєння фортепіанних творів. Така взаємодія є ефективною лише в тому випадку, коли вчитель має спілкування із учнем, що приносить задоволення, викликає інтерес.

В основі спільної роботи лежить ідея підтримки учня, спрямування його художньо-пізнавального процесу. Наприклад, на початковому етапі навчання завдання вчителя полягає в тому, щоб показати учневі свою майстерність володіння інструментом, зацікавити його, переконати, що необхідно серйозно ставитися до занять, уважно слухати вчителя і займатися вдома.

Взаєморозуміння між вчителем і учнями проявляється в усвідомленні мотивації дій та вчинків. У педагогічному спілкуванні взаєморозуміння має кілька аспектів, включаючи розуміння вчителем учнів, учнями вчителя і взаєморозуміння між учнями. Вчитель відіграє ключову роль у формуванні цілісного процесу взаєморозуміння. Це взаєморозуміння призводить до виникнення резонансу

між вчителем і учнями в усвідомленні однакових дій, вчинків і явищ. Відсутність взаєморозуміння може спричинити конфлікти та зневільовати освітньо-виховний вплив заходів, які вчитель проводить.

Внаслідок взаєморозуміння виникає взаємна спорідненість та взаємний обмін діями, спрямований на реалізацію спільної діяльності. Це процес безпосереднього або опосередкованого впливу один на одного. Для цього необхідні певні комунікативні гуманістичні установки, які мають діалогічний характер. Оскільки, від того, на якому теоретичному фундаменті здійснюється навчання мистецтва музики, залежить його ефективність, основою наявності такого типу спілкування між учасниками освітнього процесу виступає суб'єктна взаємодія, у ході якої вчитель ставиться до учня як до унікальної особистості, яка здатна продукувати естетичні цінності, перетворювати їх, інтерпретувати, а не тільки засвоювати (Олексюк, 2006).

Упровадження означеної умови забезпечує реалізацію самостійних творчих винайдень учнів, що позитивно впливають на формування їх виконавсько-інтерпретаційних навичок. Слід підкреслити, що відбувається врахування думок учнів, їхніх мистецьких уподобань і переваг із метою сприяння міжсуб'єктного діалогічного характеру спільної музично-навчальної діяльності. Відтак, особливостями такої взаємодії між учасниками освітнього процесу (вчителем та піаністом-початківцем) виступає обмін позиціями, думками, мистецькими оцінками та ін. Пріоритетне значення в такому процесі має художній досвід, як учителя, так і учня, тому що відбувається обмін художніми результатами власних спостережень і емоційних переживань стосовно образів музичних творів. У цьому процесі велику роль відіграє організація творчої діяльності, без якої унеможлиблюється процес формування виконавсько-інтерпретаційних навичок. Навчання має продуктивні результати, якщо і вчитель, і учні спільно працюють у мистецькій творчій сфері.

У зазначеному контексті слід звернути увагу на те, що пізнавальна діяльність молодших школярів зумовлює використання різноманітних наочних матеріалів, цікавих завдань на заняттях з фортепіано. Крім того, позитивна насиченість навчальної діяльності неможлива без щирого ставлення вчителя до учня. Така взаємодія позитивно впливає на обсяг і якість музичного матеріалу, що вивчається, з урахуванням індивідуальних особливостей школяра. Під таким кутом зору мають значення прийоми заохочення, підтримки, які активізують прояви зацікавленості мистецьким матеріалом.

Відтак процес формування мистецько-навчального діалогу забезпечується спроможністю вчителя формулювати питання в потрібному аспекті,

здатність уважно вислухати, відверто цікавитися змістом як відповіді учня, так і результатами його творчого самовираження. У цьому процесі педагогічний артистизм, мовленнєва компетентність створюють основу діалогу художнього характеру, під час якого учень виявляє власну активність.

Здійснення позитивної довірливої атмосфери на заняттях з фортепіано, а також під час публічних виступів ефективно впливає на творчі винайдення учнів, їх художні прояви, унеможливлені появи в них скутості, невпевненості. Реалізація цієї умови сприяє виникненню творчої ініціативи, активізації художнього потенціалу, стимулюванню самостійності. Доброзичливе, довірливе ставлення до вчителя з боку учнів впливає на зацікавленість учнів-початківців фортепіанним матеріалом, комплексним набуттям мистецьких знань. Намагання вчителя до забезпечення позитивної атмосфери уроку з фортепіано сприяє розвиткові в учня здібностей, художніх можливостей і потреб. Відтак, щире, відверте, доброзичливе ставлення до вихованця як до особистості, здатність сприймати його світосприйняття, світогляд, – необхідна обставина організації позитивної атмосфери з метою адекватного усвідомлення мистецьких явищ.

Слід наголосити, що узагальнення поданих вище матеріалів дослідження дає змогу описаний нами комплекс педагогічних умов тлумачити як єдине ціле. Крім того, сучасні соціокультурні обставини актуалізують необхідність нових підходів до розробки педагогічних умов з метою формування виконавсько-інтерпретаційних навичок.

Другою педагогічною умовою формування виконавсько-інтерпретаційних навичок вихованців наголошено забезпечення індивідуалізації мистецького навчання, котре орієнтує вчителя на виявлення і збереження в учнів молодшого віку індивідуальних проявів, смакових переваг у мистецтві, врахування та розвиток унікальних, неповторних для певної особистості засобів мистецьких дій. Реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння фортепіанного мистецтва передбачає активізацію вчителем інтелектуальних можливостей учнів у єдності з емоційними аспектами усвідомлення естетичної сутності мистецьких образів та їх творення.

Вивчення психолого-педагогічної літератури дозволяє підкреслити, що пізнавальна діяльність містить можливості для творчості. І навпаки, творчі підходи суттєво поліпшують пізнавальні дії та створюють можливість для оцінювання результатів пізнання (Падалка, 2008). За Г. Падалкою, художнє пізнання, як взаємовплив сприймання, оцінювання і творення в мистецькій сфері посідає особливе місце у навчанні школярів (Падалка, 2008).

У контексті обґрунтування представленої умови доцільно вказати, що емоційні важелі визначаються тим, що основу сприймання музичного матеріалу складають емоції, почуття, асоціативні аспекти. Це дозволяє засобами музичного мистецтва розширювати коло емоційних переживань та почуттів учнів-початківців, що виявляється в їхніх емоційних реакціях.

Завдання музичного виховання мають з'ясовуватися з урахуванням вікової специфіки учнів та рівня їхнього інтелектуального та фізичного розвитку, а також емоційного навантаження. Зазначена умова пов'язана з попередньою, адже враховуються індивідуальні особливості розумової діяльності, нервової системи учнів, їх швидка втомлюваність, розумова діяльність чергується з активною, веселою ігровою ситуацією та ін. Принагідно наголосити, що пізнавальний мотив стимулює усвідомлене ставлення учнів до активних творчих дій під час мистецького самовираження. Емоційний мотив пов'язаний з інтенсивним переживанням потреби у творчій діяльності в ході перцептивного опанування фортепіанних творів.

Одним із важливих чинників забезпечення другої педагогічної умови є добір музичного репертуару, що виступає ефективним ресурсом формування виконавсько-інтерпретаційних навичок молодших школярів у процесі гри на фортепіано.

Ефективність формування виконавсько-інтерпретаційних навичок в учнів дитячих музичних шкіл необхідно залежить від доцільного вибору музичного репертуару, який виступає дієвим ресурсом розвитку інтересу до продуктивної діяльності, вмінь перевтілюватися під час сценічного виконання музичних творів різних стилів, жанрів, форм. Зокрема, до репертуару висувається вимога методичної доцільності, що передбачає опанування певних навичок, наприклад, гри штрихом *legato* під час опанування творів українських композиторів, народної музики тощо.

Науковець І. Шевченко обґрунтовує критерії відбору репертуару наступним чином:

- оцінювання художнього образу творів у взаємодії музики та тексту;
- врахування художньо-виконавських можливостей виконавця;
- особливості сприйняття творів з огляду на вікові особливості учнів;
- порівняння конкретного твору з іншими композиціями у програмі;
- врахування виховних функцій творів;
- підбір творів для щоденної роботи та на майбутнє, які підходять для концертних виступів (тематичних, приурочених до календарних свят, для звітних концертів) (Шевченко, 2017: 143).

Під час добору репертуару для формування виконавсько-інтерпретаційних навичок важливо враховувати цілісне, смислове навантаження музичного твору та можливість виявлення його естетичних аспектів під час виконання. Музична діяльність визначається як специфічна навичка, що не обмежується тільки теоретичними знаннями. Музичне навчання, зокрема, фортепіанне, спрямовується на систематичне усвідомлення музики, розвиток творчих здібностей, культурного розмаїття та формування естетичного ставлення до навколишнього світу через призму виконавського втілення. Музика, як один з важливих засобів виховання, збагачує школярів новими ідеями, почуттями та емоціями, розширюючи їхній світогляд та сприйняття світу. Основна мета музичного виховання полягає в розвитку особистості дитини, формуванні її відношення до музичного мистецтва, вихованні художнього та музичного смаку, навчанні орієнтуватися у найкращих музичних традиціях. Таким чином, індивідуально спрямований процес вибору фортепіанного матеріалу актуалізує використання унікальних можливостей впливу музичного мистецтва на кожного учня.

Організація систематичних виступів учнів на різноманітних концертах, конкурсах, фестивалях сприяє залученню їх до сценічної практики та формуванню навичок виступу на публіці.

Концертно-виконавська діяльність є надзвичайно важливою для майбутнього піаніста-виконавця, адже вона дозволяє публічно презентувати результати навчально-виконавської роботи, сприяє процесу аналізу власних виконавських здобутків, потреб і проблем. За допомогою концертно-виконавської діяльності формується емоційна стійкість, самостійність та індивідуальність виконавця.

Для виконавця на фортепіано необхідно розуміти, що музика – це особливий вид мистецтва, який потребує та допомагає досягнути авторський задум, осмислення, відтворення та передачі слухачеві музичного твору. Концертно-виконавська діяльність є особливим способом самореалізації особистості в сучасному музичному просторі. Специфіка такого виду діяльності полягає в тому, що необхідно бути не тільки майстром та художником, а ще й мати артистичні навички. Тож артистичність як феномен є обов'язковим та необхідним проявом сформованості виконавських навичок учнів дитячих музичних шкіл.

Концертно-публічна форма формування виконавсько-інтерпретаційних навичок учнів-піаністів розширює їх світогляд та дозволяє намітити кінцевий або проміжний результат на будь-якому етапі навчання (Науменко, 2015). Під час концертного виступу мобілізується та активується увага,

концентрація творчих сил, артистичність, стресостійкість, емоційність.

У процесі реалізації наступної умови – збагачення музичного тезаурусу піаністів-початківців з метою активізації музично-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів – посилюються пізнавальні аспекти у змісті фортепіанного навчання, відбувається формування оцінних суджень, ціннісних проявів, ставлення на основі отриманої інформації до фортепіанних творів. Усе це сприяє формуванню виконавсько-інтерпретаційних навичок учнів. Слід підкреслити, що школярі оцінюють естетичні явища з точки зору значущості предметів і явищ як прекрасних і досконалих із метою збагачення власного мистецького тезаурусу задля організації фортепіанної діяльності. Результатом набуття мистецьких знань та активізації продуктивної діяльності є створення особливих умов формування мистецького світогляду учня. Такий результат стає можливим під час інтеграції наочних форм діяльності, як навчальної, так і виконавської.

У контексті зазначеної умови посилюється дієвість практичних форм усвідомлення музичних творів піаністами-початківцями. Під час фортепіанно-практичної діяльності відбувається формування потреб школярів, чітке формулювання завдань практичної роботи, надбання й усвідомлене використання практичних засобів досягнення мети, здатність

до оцінки результатів мистецької діяльності. Під час такої діяльності виявляються здібності, почуття, смаки, уміння, формується свідомість. Таким чином, виконавсько-навчальна практика виступає основою становлення інтерпретаційних навичок учнів. Головні ознаки фортепіанної навчальної практичної роботи полягають у: наполегливості мистецьких дій молодших школярів з метою надбання музичних знань і вмінь, а також формування мистецького світогляду; послідовності мистецької діяльності, що забезпечується систематичними діями з приводу опанування фортепіанного матеріалу; активності школярів, яка характеризується уважним ставленням до музичного мистецтва та емоційною насиченістю виконавських дій.

Висновки. Таким чином, ефективність формування виконавсько-інтерпретаційних навичок забезпечується взаємодією трьох розроблених умов, серед яких: забезпечення позитивної гедоністично спрямованої атмосфери на заняттях з фортепіано під час художньої комунікації між учасниками навчання; реалізація індивідуалізації фортепіанного навчання з урахуванням єдності між раціональними та емоційними способами сприйняття та усвідомлення фортепіанних творів, збагачення музичного тезаурусу піаністів-початківців з метою активізації музично-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Науменко С. Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. Вип. 10. С. 15–18.
2. Мозгальова Н. Змістове наповнення поняття інструментально-виконавська підготовка вчителя музики. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. 2010. Вип.9. С. 39–43.
3. Олексюк О. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ: КНУКіМ, 2006. 188 с.
4. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): монографія. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
5. Шевченко І. Вокальний ансамбль як форма організації музично-творчої діяльності майбутнього педагога-музиканта. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 4 (157). С. 141–147.

REFERENCES

1. Naumenko, S. (2015). *Osoblyvosti diahnostyky muzychnykh zhibnostei doshkilnykiv* [Peculiarities of diagnostics of preschoolers' musical abilities]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*. Vyp. 10. Pp. 15–18 [in Ukrainain].
2. Mozghalova, N. (2010). *Zmistove napovnennia poniattia instrumentalno-vykonavska pidhotovka vchytelia muzyky* [The content of the concept of instrumental and performing training of a music teacher]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova*. Vyp. 9. Pp. 39–43. [in Ukrainain].
3. Oleksiuk, O. (2006). *Muzychna pedahohika* [Music pedagogy]: *navchalnyi posibnyk*. Kyiv: KNUKiM. 188 s. [in Ukrainain].
4. Padalka, H. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin)* [Pedagogy of art (Theory and methods of teaching art disciplines)]: *monohrafiia*. Kyiv: Osvita Ukrainy. 274 s. [in Ukrainain].
5. Shevchenko, I. (2017). *Vokalnyi ansambl yak forma orhanizatsii muzychno-tvorchoi diialnosti maibutnoho pedahohamuzykanta* [Vocal ensemble as a form of organization of musical and creative activity of a future teacher-musician]. *Naukovyi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*. Vyp. 4 (157). Pp. 141–147. [in Ukrainain].

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

